

Polydesmus angustus Latzel, 1884
– et for Danmark nyt tusindben
(Diplopoda, Polydesmida, Polydesmidae)

Bjarne Meidell & Henrik Enghoff

Meidell, B. & H. Enghoff: *Polydesmus angustus* Latzel, 1884 – a millipede new to Denmark (Diplopoda, Polydesmida, Polydesmidae). Ent. Meddr 61: 83-84. Copenhagen, Denmark, 1993. ISSN 0013-8851.

Polydesmus angustus is recorded as new to Denmark from a locality S of Silkeborg, eastern Jutland (UTM: NH32). The Danish find from the summer 1992 coincides with a mass occurrence of the species in western Norway in October, 1992.

Bjarne Meidell, Zoologisk Museum, Universitetet i Bergen, Muséplads 3, N-5007 Bergen, Norge.

Henrik Enghoff, Zoologisk Museum, Københavns Universitet, Universitetsparken 15, DK-2100 København Ø.

Zoologisk Museum, Bergens Universitet, afholder hvert år et feltkursus i Jylland. Under kurset i 1992 blev tusindben-arten *Polydesmus angustus* Latzel, 1884, fundet som ny for Danmark. Lokaliteten, ved Thorsøs syd-østbred (syd for Silkeborg, distrikt EJ, UTM NH32), ligger nær isens hovedstilsandslinie i et efter dansk målestok stærkt kuperet terræn med rig vegetation. I alt 3 ♂, 6 ♀, 12 juv. blev fundet af BM og hans studenter under rådne træstubbe og planker på stien langs med søen.

Polydesmus angustus er en udpræget vesteuropæisk art. Den er uhyre almindelig på De Britiske Øer, men er også vidt udbredt i Frankrig, Belgien, det sydlige Holland og det vestlige Tyskland (Kime, 1990). I Norden er den hidtil kun kendt fra det vestlige Norge, hvor de første fund blev gjort vest for Bergen i 1967 (Meidell, 1967). Siden er arten fundet på yderligere et par norske lokaliteter: Rogaland, Suldal, Vatlandsvågen (UTM LL3189), 3.vii.1969, 5 ♀ ♀, leg. Tjemsland. Hordaland, Os, Storom (UTM LM0175), 11.x.1992, ♂ ♂ og ♀ ♀ i mængder, BM leg.

Polydesmus angustus bliver 16-21 mm lang og hører dermed til de store arter af fladrygede tusindben, også kaldet kiletusindben. Den forveksles lettest med den lige så store *P. complanatus* (L., 1758), som er vidt udbredt i Norden, men i sin hovedudbredelse er lige så typisk østlig, som *P. angustus* er vestlig. De øvrige nordiske polydesmider, *P. denticulatus* C. L. Koch, 1847, *P. inconstans* Latzel, 1884, og *Brachydesmus superus* Latzel, 1884, er betydeligt mindre. Fra *P. complanatus* kendes *angustus* bl.a. på, at ryggen skulptur er kraftigere (i denne henseende minder den mere om de små arter), samt på køns karakterer. For hannernes vedkommende findes der gode gonopod-illustrationer hos Schubart (1935), af *angustus* ydermere hos Blower (1985) og af *complanatus* hos Hammer (1935). For hunnernes vedkommende skal man se på ventralsiden af tredje segment; her har *angustus* er par udstående lober (Blower 1985: fig. 62A-B), som mangler hos *complanatus* (denne minder mere om *P. inconstans* som afbildet af Blower 1985: fig. 64B).

Fundet af *P. angustus* er overraskende. Tusindben råder ikke over effektive spred-

ningsmekanismer, og den danske tusindbenfauna må karakteriseres som velundersøgt, især takket være svenskeren Hans Lohmander's omfattende indsamlinger (se f.eks. Lohmander, 1957). Det er selvfølgelig muligt, at arten først for nyligt er kommet til Jylland, i så fald formodentlig indslæbt. Alternativt skulle den have været der »hele tiden« men har undgået opmærksomheden.

For den sidste hypotese taler måske den omstændighed, at der i oktober 1992 blev meldt om masseoptræden af *P. angustus* i Storom ved Lepsøy ca. 30 km syd for Bergen. En husejer rapporterede om tusindvis af dyr, som krøb i hans kælderhals – nogle trængte endda ind i huset. Masseoptræden af tusindben forekommer nu og da. Zoologisk Museum i Bergen har tre gange fået sådanne meldinger i de seneste ti år (men Zoologisk Museum i København har ingen meldinger fået), og hver gang har det drejet sig om forskellige arter. Måske har *P. angustus* forekommet i Jylland gennem længere tid, men kun fåtalligt. I 1992 kan arten have været usædvanligt talrig, lige som i Norge, og er derfor blevet indsamlet.

Med fundet af *P. angustus* kendes der nu 43 arter af tusindben fra Danmark (se Enghoff, 1974, 1975, 1987, 1989).

Litteratur

- Blower, J. G. 1985. Millipedes. – *Synopses of the British Fauna* (New Series) 35: i-vii + 1-242.
- Enghoff, H. 1974. Om tusindbenenes udbredelse i Danmark (Diplopoda). – *Entomologiske Meddelelser* 42: 21-32.
- 1975. *Paraspiroبولus dictyonotus* (Latzel, 1895), et væksthustusindben nyt for Danmark (Diplopoda, Spirobolida, Spirobolellidae). – *Entomologiske Meddelelser* 43: 17-20.
- 1987. *Amphitomeus attensi* (Schubart, 1934) endnu et væksthustusindben nyt for Danmark (Diplopoda, Polydesmida, Oniscodesmidae). – *Entomologiske Meddelelser* 54: 147-148.
- 1989. *Brachychaeteuma bradeae* (Brölemann & Brade-Birks, 1917) – et nyt dansk tusindben (Diplopoda, Chordeumatida, Brachychaeteumatidae). – *Entomologiske Meddelelser* 57: 150.
- Hammer, P. 1935. Tusindben. – *Danmarks Fauna* 35: 1-175.
- Kime, R. D. 1990. A provisional atlas of European myriapods. Part 1. – *Fauna Europaea Evertibrata* 1: 1-109.
- Lohmander, H. 1957. Faunistiskt fältarbete i Nord- och Västjylland 1954 och 1956. – *Årstryck Göteborgs Museum* 1957: 29-86.
- Meidell, B. A. 1967. *Polydesmus angustus* Latzel, 1884 (Diplopoda), new to Norway. – *Norsk entomologisk Tidskrift* 14: 103-105.
- Schubart, O. 1935. Tausendfüßler oder Myriapoda I: Diplopoda. – *Die Tierwelt Deutschlands* 28: i-vii + 1-318.